

УДК 331.57:339.91

*С. А. Харчук,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного
економічного університету, м. Вінниця*

*І. С. Пенька,
студентка, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського
національного економічного університету, м. Вінниця*

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ОДНЕ З ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СВІТУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

*S. Kharchuk,
PhD of economics, associate professor of Department of Economics of Enterprises and Corporations,
Vinnitsa training and scientific institute of economics, Ternopol national economic university, Vinnitsa*

*I. Penkna,
Student, Vinnitsa training and scientific institute of economics, Ternopol national economic university, Vinnitsa*

UNEMPLOYMENT AS ONE OF THE GLOBAL PROBLEMS AND WAYS OF ITS RESOLVING

У статті розглянуто сучасний стан безробіття в Україні. Визначено причини та фактори, які формують рівень безробіття в Україні. Констатовано досвід провідних економічно розвинених країн світу у боротьбі з безробіттям та сформовано систему заходів, що мають бути здійснені задля подолання цієї проблеми в Україні. Проаналізовано динаміку показників ринку праці в Україні, рівень безробіття залежно від віку економічно активного населення та безробітного населення (за методологією МОП) в Україні за тривалістю незайнятості. На основі проведеного аналізу запропоновано основні напрями подолання безробіття як однієї з глобальних проблем світу.

The article considers the current state of unemployment in Ukraine. The causes and factors of unemployment level in Ukraine are defined. The experience of the leading developed countries in overcoming unemployment is studied, as well as a system of measures to rectify the situation in Ukraine is proposed. The dynamics of rates of Ukraine's labour market is analyzed, the level of unemployment in connection with the age of employed and unemployed population (according to the methodology of Ministry of Labour) in Ukraine in relevance with unemployment periods has been determined. The conducted analysis enabled to propose the main directions of overcoming unemployment as one of the global problems of nowadays.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, економічно активне населення, ринок праці, рівень безробіття, бідність.

Key words: employment, unemployed, economically engaged population, labour market, unemployment rate, poverty.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Безробіття стало глобальною проблемою світу, що спричиняє соціальну напруженість та політичну

нестабільність та потребує запровадження активних заходів щодо попередження його як на регіональному, загальнодержавному, так і на світовому рівні. В умовах глобалізації питання безробіття є дуже актуальним і являється однією з основних цілей мак-

роекономічної політики як України, так і цілого світу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Проблеми безробіття розглядалися та знайшли своє відображення у працях вітчизняних науковців таких, як: С.І. Бандура, В.В. Близнюк, Д.П. Богині, І.К. Бондар, Е.М. Лібанової, В.М. Петюх, В.В. Онокієнко, Ю.М. Маршавіна та багато інших. Це свідчить про те, що безробіття не було предметом самостійного дослідження в Україні.

Аналіз еволюційних підходів до вирішення проблем безробіття відображений у працях визначних зарубіжних вчених: А. Сміта, Т. Мальтуса, Ф. Кене, Д. Рікардо, К. Маркса, Дж. Кейнса, М. Фрідмана, А. Пігу, А. Маршала, А. Оукена, Г. Стендіна та інших. Проте слід зазначити, що незважаючи на велику кількість наукових досліджень, питання аналізу причин та шляхів подолання безробіття як одне з глобальних проблем світу на сучасному етапі реформування економіки України залишається актуальним і потребує подальшого вивчення й додаткових наукових і практичних розробок.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Оцінка стану безробіття на сучасному етапі розвитку економіки України, визначення основних причин та наслідків безробіття як одної з глобальних проблем світу, а також запропонувати напрямки його подолання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Безробіття є макроекономічною проблемою, яку формують такі чинники, як структурні зрушення в економіці, зниження темпів економічного розвитку, науково-технічний прогрес, співвідношення цін на фактори виробництва, сезонні коливання виробництва, недостатній сукупний попит, інфляція, недосконале трудове законодавство, низький рівень професійної підготовки та перепідготовки, недостатній рівень програм зайнятості та демографічні процеси.

Високий рівень безробіття і великі масштаби бідності, мала кількість вільних робочих місць і значна кількість незайнятих, які претендують на кожну вакантну посаду, окреслюють негативні риси вітчизняного та регіональних ринків праці. Особливе місце серед цих проблем належить безробіттю, яке набуло великих масштабів практично серед усіх верств населення та погіршило його добробут і умови життя та стало однією із глобальних проблем світу.

Важливим етапом дослідження є вивчення поглядів та думок представників різних економічних шкіл щодо сутності та проблем зайнятості і безробіття, адже, як зазначає С. Злупко, "кожен, навіть найвидатніший економіст, стоїть на плечах своїх попередників, на освоєній економічній культурі" [11, с. 436].

Аналіз існуючих напрацювань науковців у цій сфері досліджень свідчить про неоднозначність підходів до вирішення спектра проблем, пов'язаних з безробіттям. Посилена увага вчених-економістів щодо дослідження та вирішення проблем безробіття мала місце завжди упродовж усього розвитку історії економічної думки. Переважно в основі всіх економічних теорій знаходиться питання пошуку важелів та інструментів подолання цього явища, спираючись на механізм забезпечення повної зайнятості.

А. Сміт, який виходив з того, що "зростання валового доходу збільшує зайнятість, а отже, забезпечує зростання могутності всієї країни". Він у численності працездатного населення бачив передумову багатства країни, а не головний фактор безробіття, стверджуючи, що "кожній людині, яка не порушує законів справедливості, надається право абсолютно вільно дбати про свої власні інтереси та конкурувати своєю працею й капіталом з працею будь-якої іншої особи й цілого класу" [17, с. 30, 180].

На думку Жана Батиста Сея, послідовника ідей А. Сміта, для встановлення рівноваги на ринку праці, тобто ситуації, коли немає ні безробіття, ні браку робочої сили, опосередковано впливає споживання населення. Якщо останнє спрямовує частину своїх доходів на заощадження — то це спричиняє недостатній попит і, як наслідок, — скорочення виробництва та безробіття.

Т.І. Кім (2003 р.) у своєму дослідженні проаналізувала вплив глобалізації та регіоналізації, трансформації та структурних перетворень на безробіття в умовах неконтрольованих соціальних змін, здійснила порівняльний аналіз показників безробіття в перехідних системах різних країн, запропонувала комплекс заходів щодо соціального захисту безробітних [13].

М.І. Гуць (2006 р.) основну увагу приділила проблемі удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання безробіття в Україні, в тому числі таких окремих демографічних груп населення, як молодь і жінки [6].

О.В. Зірко (2013 р.) розроблено теоретичні положення, методичне забезпечення та практичні рекомендації щодо регулювання структурного безробіття, а також визначено основні фактори впливу на рівень структурного безробіття в Україні [10].

У наш час вчені по-різному трактують сутність безробіття, проте особливою оригінальністю в їхніх визначеннях немає, оскільки практично всі вони використовують словосполучення, що належать до одного синонімічного ряду.

О.А. Грішнова та Є.П. Качан безробіттям називають соціально-економічну ситуацію в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над попитом на неї [5, с. 158; 8, с. 298].

О.В. Волкова розглядає безробіття як соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не зайнята у сфері економіки [4, с. 200].

Проаналізувавши визначення науковців, можна зазначити, що не існує єдиної узгодженої точки зору щодо сутності цього складного і багатогранного явища. Узагальнивши всі зазначені твердження пропонуємо таке його розуміння. Отже, безробіття — це масштабна суспільна ситуація в країні, спричинена економічними, політичними або соціальними чинниками, за якої значна частина працездатного населення не спроможна реалізувати свій трудовий і творчий потенціал через обмежену кількість вакантних робочих місць або через свою неконкурентоспроможність на ринку праці.

За Законом України "Про зайнятість населення" (2012 р.) безробіття трактується як соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [9].

За визначенням Міжнародної організації праці (МОП), безробітними вважаються особи у віці 15—70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють такі три умови: активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх 4-х

Таблиця 1. Основні показники ринку праці у 2000–2015 роках

Роки	Економічно активне населення							
	зайняте населення				безробітне населення (за методологією МОП)			
	у віці 15-70 років		працездатного віку		у віці 15-70 років		працездатного віку	
	в середньому, тис. осіб	%	в середньому, тис. осіб	%	в середньому, тис. осіб	%	в середньому, тис. осіб	%
2000	20 175,0	55,8	18 520,7	64,5	2 655,8	11,6	2 630,0	12,4
2005	20 680,0	57,7	18 886,5	65,4	1 600,8	7,2	1 595,2	7,8
2010	19 180,2	58,4	17 451,5	65,5	1 713,9	8,2	1 712,5	8,9
2011	19 231,1	59,1	17 520,8	66,3	1 661,9	8,0	1 660,9	8,7
2012	19 261,4	59,6	17 728,6	66,9	1 589,8	7,6	1 589,2	8,2
2013	19 314,2	60,2	17 889,4	67,3	1 510,4	7,3	1 510,3	7,8
2014	18 073,3	56,6	17 188,1	64,5	1 847,6	9,3	1 847,1	9,7
2015	16 443,2	56,7	15 742,0	64,7	1 654,7	9,1	1 654,0	9,5

Таблиця 2. Рівень безробіття населення за віковими групами у 2000–2015 роках

Роки	Показники безробіття у % до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи					
	15–24	25–29	30–39	40–49	50–59	60–70
2000	15,7	9,3	8,4	7,9	6,1	0,6
2005	14,9	7,6	6,7	6,5	4,9	0,3
2010	17,4	9,9	7,8	6,8	5,3	-
2011	18,6	9,2	7,3	6,4	5,1	0,1
2012	17,3	9,5	6,7	6,2	5,3	0,1
2013	17,4	8,7	6,4	6,2	5,1	-
2014	23,1	11,1	8,7	7,3	6,0	0,1
2015	22,4	11,2	8,5	7,6	6,3	0,1

тижнів, що передували опитуванню; не мали роботи (прибуткового заняття); готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів [1].

Проаналізувавши зазначені наукові дослідження, ми дійшли висновку, що серед вчених немає єдиної думки щодо визначення поняття "безробіття" як складного і багатогранного явища.

У Методологічних положеннях щодо класифікації та аналізу економічної активності населення Державною службою статистики України безробіттям називається явище, коли частина економічного населення є бездіяльною (не працює) через відсутність відповідної роботи [15].

Показник "рівень безробіття (за методологією МОП)" визначається у процентному співвідношенні чисельності безробітних віком від 15 до 70 років до економічно-активного населення відповідного віку. За даними Державної служби статистики, рівень безробіття в Україні, визначений за методологією МОП, у січні 2015 року становив 10,0% і на кінець року знизився до 9,4% економічно-активного населення, а в січні 2016 року знову трохи збільшився до 9,6% економічно-активного населення [7].

Нами було проаналізовано динаміку показників ринку праці в Україні за 2000–2015 роки (табл. 1).

Результати дослідження показують, що протягом останніх 5 років спостерігається зменшення зайнятого населення та збільшення безробітного населення.

Показник рівня зайнятості населення у віці 15–70 років за останні 5 років знизився на 1,7% (з 58,4% у 2010 році до 56,7% у 2015 році). Рівень зайнятості серед працездатних осіб становив 65,5% (17 млн 451 тис. — у 2010 році), а у 2015 році — 64,7% (15 млн 742 тис.).

Рівень безробітного населення у віці 15–70 років зріс з 8,2% у 2010 до 9,1 у 2015 році. Показник безробітних працездатного віку за 5 років підвищився з 8,9% до 9,5%. Аналіз даних зареєстрованого безробіття в Україні у 2010–2015 роках, дає змогу простежити збільшення цього показника. У 2010 році середня кількість зареєстрованих безробітних становила 452,7 тис. осіб (1,6% до населення працездатного віку), а у 2015 році ця кількість у середньому підвищилась до 460,2 тис. осіб, тобто 1,8% населення працездатного віку.

Слід також зазначити, що на показники безробіття населення впливають такі фактори, як: стать людини, вік та місце проживання.

У 2010 році рівень безробіття серед чоловіків становив 9,3% від всього населення, а у 2015 цей показник підвищився до 10,1%, чисельність якого склала 962,2 тис. осіб. Частка безробітних чоловіків працездатного віку за 5 років збільшилась на 0,7% (9,7% — у 2010 році та 10,4 — 2015 році).

Рівень безробіття населення серед жінок значно збільшився з 6,8% у 2010 році до 8,1% в 2015 році. Серед жінок працездатного віку данай показник зріс з 7,8% до 8,5%.

У міських поселеннях частка безробітних працездатного віку за 2010–2015 роки підвищилась з 9,0% до 9,3% (1120,7 тис. осіб). Рівень безробіття у сільській місцевості значно зріс з 7,1% до 9,4%. Цей показник серед осіб працездатного віку підвищився на 1,8%, у 2010 році частка становила 8,1%, а у 2015 році зросла до 9,9%.

Значної шкоди Україні завдала світова фінансова криза (2008 рік). Найбільшого скорочення зайнятості на початку кризи зазнали такі сектори, як промисловість та будівництво.

Безробіття — одна з найскладніших соціально-економічних проблем України. До того ж вона нерозривно пов'язана з бідністю і зростанням злочинності. Як стверджують експерти, підвищення рівня безробіття на 1% призводить до зростання злочинності як мінімум на 6%.

Розглянемо рівень безробіття залежно від віку економічно активного населення (табл. 2).

Дослідження показало, що найбільші показники безробіття серед населення у віці 15–24. Цей показник з 2010 по 2015 рік зріс на 5%, з 17,4% до 22,4%. У 25–29 віці частка безробітних також має високі показники, за 5 років збільшилась з 9,9% до 11,2%. У 30–39 років в середньому рівень безробіття складає 7,6%, а у 40–49 років цей показник дещо менший і становить 6,8% економічно активного населення. Рівень безробіття серед населення у 50–59 віці за останні роки в середньому становить 5,5%, а в 60–70 років ця частка економічно активного населення складає лише 0,07%.

У наш час безробіття розглядається як невід'ємна частина ринку праці. Однак аналіз досліджень показав, що відстороненість від ринку праці протягом тривалого часу зумовлює зростання небажаних наслідків

Таблиця 3. Безробітне населення (за методологією МОП) за тривалістю незайнятості у 2010–2015 рр.

Роки	Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб	З них особи, які раніше мали роботу		у тому числі за тривалістю незайнятості					
				до 1 місяця	від 1 до 3	від 3 до 6	від 6 до 9	від 9 до 12	12 місяців і більше
		всього, тис. осіб	у % до всіх безробітних	у відсотках до підсумку					
2000	2 655,8	2 176,3	81,9	3,6	11,2	11,7	8,5	9,6	55,4
2005	1 600,8	1 523,5	95,2	9,7	23,4	20,4	10,7	6,0	29,8
2010	1 713,9	1 648,4	96,2	9,8	24,1	21,6	11,0	9,4	24,1
2011	1 661,9	1 608,4	96,8	11,8	27,7	23,2	10,4	6,6	20,3
2012	1 589,8	1 542,4	97,0	11,9	25,9	22,4	10,6	7,1	22,1
2013	1 510,4	1 473,7	97,6	11,0	26,9	23,8	10,4	6,4	21,5
2014	1 847,6	1 801,6	97,5	13,4	31,7	25,1	10,2	6,8	12,8
2015	1 654,7	1 617,4	97,7	10,5	23,3	23,9	11,0	7,3	24,0

як у соціальній та економічній сферах, так і в сфері особистого життя безробітних. Тривале безробіття спричиняє професійну деградацію працівника, послаблення мотивації до праці, руйнування професійних навиків та втрату трудової дисципліни, що має негативний ефект на якість робочої сили. Набагато легше повернути до продуктивної зайнятості тих людей, котрі перебували у стані безробіття короткий проміжок часу, оскільки відносно невеликий період незайнятості не призводить до цілковитої декваліфікації. Натомість процес переходу особи із статусу довготривалого безробітного у статус працевлаштованого дуже проблемний, а інколи — взагалі нездійсненний.

Рівень безробітного населення (за методологією МОП) в Україні за тривалістю незайнятості представлено у таблиці 3.

Проаналізувавши рівень безробіття за тривалістю незайнятості, можна зробити висновок про те, що Україна притаманне довготривале безробіття. Найбільша частка безробітних за тривалістю незайнятості припадає понад один рік.

Отже, рівень безробіття в Україні має досить високі показники, які протягом років лише зростають. У сучасних умовах необхідно визначити головні причини безробіття населення, аналіз яких дасть змогу зрозуміти основні напрями вирішення цього питання.

У середньому за 5 років показник безробітних звільнених з економічних причин становить 26% усього безробітного населення у віці 15–70 років.

Аналіз даних показав, що рівень звільнених за власним бажанням або за угодою сторін також має високий показник. У 2010 році цей показник становив 27,2%, а у 2015 — 28,9%. Звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту або договору найму становлять 8,5% всіх безробітних.

Важливого значення в сучасних умовах набуває показник не працевлаштованих після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. Рівень таких безробітних становить 16,8% безробітного населення України.

Сучасний стан ринку праці посилює загострення соціально-економічних проблем, а саме призводить до зростання інфляції, скорочення обсягів виробництва валового національного продукту, зниження трудової активності та посилення соціальної напруженості населення.

Експерти Міжнародної організації праці вважають, що найближчими роками в середньому в світі рівень безробіття досягне 10% і повністю ліквідувати його не зможе жодна країна. Тому дослідження проблеми безробіття в Україні в сучасних умовах господарювання є досить актуальним.

Важливу роль у боротьбі з безробіттям відіграє Міжнародна організація праці (МОП) — спеціалізоване агентство системи ООН, що має на меті просування принципів соціальної справедливості, визнання на міжнародному рівні прав людини і прав у сфері

праці. Така організація виокремила напрями подолання цієї проблеми: намагатися забезпечити кожного робочим місцем, в поєднанні з перепідготовкою та за підтримки державного фінансування (у тому числі з Європейського соціального фонду); заохочувати підприємництво та створювати робочих місць, наприклад, шляхом зниження пов'язаних із заробітною платою витрат на робочу силу і надання гарантій; покращувати ефективності національних служб зайнятості шляхом надання інтенсивного консультування, навчання та пошуку роботи в перші тижні безробіття, особливо для молодих безробітних; підвищувати якість навчання і стажування; сприяти більшій відкритості ринків праці шляхом забезпечення стимулів до праці, ефективної активної політики на ринку праці та модернізації системи соціального захисту, що також призведе до більш повної інтеграції знедолених груп, включаючи інвалідів, низькокваліфікованих і мігрантів; покращувати навички на всіх рівнях у навчанні, зокрема, надавати всім випускникам шкіл необхідні знання, щоб знайти роботу; використовувати мобільність робочої сили у відповідності з попитом та пропозицією робочої сили; визначати можливості для працевлаштування та покращувати навички прогнозування; надавати безробітним і молодим людям змогу відкрити власний бізнес, наприклад, шляхом впровадження бізнес-навчання та підтримки стартового капіталу, аби шляхом зниження чи усунення оподаткування; передбачати та управляти реструктуризацією на основі взаємного навчання та обміну позитивним досвідом [6].

Проте Україна не може і не повинна перебувати осторонь глобалізаційних процесів. Нам необхідно переїмати досвід розвинених країн світу щодо структурної перебудови народного господарства, розвитку високотехнологічних та наукоємних галузей економіки, стимулювання продуктивної зайнятості та боротьби з безробіттям, адже найкращий спосіб вирішення зазначених проблем — вчитись на досвіді та помилках інших, що дозволить Україні стрімко розвиватись та позбутись клейма "країни третього світу".

На сучасному етапі актуальним завданням є порівняльна оцінка рівня довготривалого безробіття в Україні та країнах Європейського Союзу з метою виявлення певних тенденцій його формування, потенційних причин виникнення та засобів попередження.

Практика Європейського Союзу є надзвичайно корисною, оскільки відкидаючи всі відмінності у розвитку окремих держав, ми маємо багато спільних рис. Тому надзвичайно цінним є дослідження принципів і закономірностей проведення регіональної політики зайнятості ЄС та особливостей її виникнення.

Стратегія зайнятості Європейського Союзу була розроблена на Люксембурзькій, Кардифській та Кельнській Радах Європи. На цих зустрічах керівники держав та урядів 15 держав-членів підкреслили їхні зобов'язання у боротьбі з безробіттям [2, с. 4].

Досвід провідних економічно розвинених країн світу у боротьбі з безробіттям становить для нас неабияку практичну цінність, оскільки дозволяє виокремити та змоделювати план дій на майбутнє щодо запобігання та ліквідації наслідків цього негативного соціально-економічного явища.

Зарубіжний досвід свідчить, що кожна країна шляхом спроб та помилок виробила для себе особливу модель зайнятості та методи боротьби з безробіттям, які визначаються притаманними їй економічними, політичними, культурними, соціальними та релігійними цінностями.

Яскравим прикладом держави соціального добробуту є Швеція, де поряд зі сталим економічним розвитком та високим рівнем життя населення простежується практично повна продуктивна зайнятість і низький рівень безробіття. Заслужує на увагу той факт, що в цій країні значні зусилля спрямовуються на попередження безробіття, а не на боротьбу з його наслідками. Вагомий вплив на сферу працевлаштування незайнятого населення чинить "Закон про обов'язкову реєстрацію вільних робочих місць" та створення єдиної бази даних про вакантні професії, що дає змогу безробітним оперативно отримувати якісну інформацію про попит на ринку праці.

Шведська концепція соціал-демократичної держави була створена без якогось науково-теоретичного підґрунтя, а лише на основі прагматичного, крок за кроком, розвитку соціальної політики протягом останнього сторіччя.

Найвища серед усіх розвинених країн зайнятість та низький рівень безробіття досягається в цій країні завдяки високому рівню участі громадян у профспілковому русі (майже 90% працівників є членами профспілок) та існуючій системі "Закону надійності", який регулює порядок найму та звільнень працівників тільки через згоду профспілок.

Швеція є країною, яка характеризується найбільш високими в світі соціальними видатками на активну політику зайнятості, що забезпечується найбільш високим, порівняно з іншими західними країнами, рівнем оподаткування підприємств і громадян: майже 40% загального доходу працюючих і 43% фонду заробітної плати підприємств. Всі заходи соціальної політики тут фінансуються з центральних та місцевих бюджетів і відрахувань від заробітної плати [3, с. 814—815]. Це дає можливість державі забезпечити безплатну вищу освіту, медичне обслуговування, повністю брати на себе витрати з працевлаштування, перенавчання та підвищення кваліфікації незайнятого населення, яке втратило роботу через структурну перебудову економіки.

Держава, проводячи активну політику зайнятості, приділяє значну увагу підвищенню конкурентоспроможності безробітних, їх професійному навчанню та профорієнтації, а також створенню робочих місць як у державному секторі, так і шляхом субсидування приватних компаній.

Особлива увага приділяється зайнятості молоді та інвестиціям у підвищення її освітньо-кваліфікаційного рівня, оскільки молоді люди сприймаються тут як цінний капітал, який забезпечуватиме країні майбутнє.

У більшості країн світу страхування на випадок безробіття є частиною системи соціального страхування. Швеція у цьому випадку пішла своїм шляхом, інтегрувавши відповідні страхові фонди до інституціональної структури з регулювання ринку праці та зайнятості. Люди, які не в змозі достатньо заробляти, у тому числі для того, щоб утримувати себе і свої сім'ї, та які не мають більше ніяких інших джерел доходів, можуть отримувати фінансову допомогу у вигляді щомісячних доплат до своїх доходів чи соціальних допомог. Найбільш частою причиною виникнення такого стану виступає

повне або часткове безробіття. Ця допомога надається для покриття щоденних видатків відповідної категорії осіб на утримання будинку (квартири), ренту тощо [14, с. 117].

Чималий інтерес для України становить японська модель політики зайнятості. Згідно з цією моделлю кожна людина може знайти для себе роботу, навіть якщо вона не дуже цікава й корисна. У цьому полягає причина низького безробіття в Японії й економії коштів на соціальні витрати. Американська політика зайнятості теж спрямована на залучення до процесу виробництва якомога ширших верств активного населення. Її результатом є збільшення кількості людей з низьким рівнем доходу, який, проте, перевищує допомогу по безробіттю.

Розглянутий світовий досвід по боротьбі з безробіттям дозволяє сформулювати систему заходів, що мають бути здійснені задля подолання цієї проблеми в Україні. Аналізуючи дії провідних держав світу, ми дійшли висновку, що найважливіші зрушення мають бути здійснені у економічній та законодавчій політиці держави. Щоб знизити рівень безробіття необхідно розробити та ухвалити антикризову програму заходів подолання негативних явищ в економіці. Для подолання безробіття необхідно перш за все: створити сприятливий інвестиційний клімат у державі, адже залучення інвестицій дасть змогу не лише створювати додаткові робочі місця на існуючих підприємствах, а й розвивати підприємництво та фермерство як головний із шляхів розв'язання існуючої проблеми; потрібно збільшити державне фінансування програм професійного навчання; збільшити фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітним; стимулювати підприємців до навчання, перекваліфікації й подальшого працевлаштування додаткової робочої сили, залучення приватного (як вітчизняного, так і іноземного) капіталу в райони зі стійким рівнем безробіття; зниження податків для підприємств, за умови збереження робочих місць (для компенсування витрат на прийом нових працівників); створення умов для зростання само зайнятості; системна підтримка розвитку молодіжного підприємства та її інституційне забезпечення.

Отже, запровадження вищезапропонованих заходів значно покращить ситуацію зайнятості на національному ринку праці, що сприятиме покращенню як економічного, так і соціального рівня розвитку суспільства.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сьогодні вітчизняний ринок праці опинився у стані кризи та потребує зміни і приведення у відповідність до європейський стандартів. Зокрема в Україні значно знизився попит на робочу силу. У зв'язку з цим важливо забезпечити реальні стимули для роботодавців щодо створення робочих місць, особливо у сьогоднішніх умовах військової агресії, та активізацію безробітних до пошуків роботи. Є також досвід європейських країн, де створено стимули для роботодавців, котрі відкривають нові робочі місця, дають молоді першу роботу тощо. І цим досвідом нам варто скористатися.

Застаріли визначені в українському законодавстві підходи щодо регулювання цієї сфери, саме тому необхідно внести зміни до чинного Закону про зайнятість населення. Крім того, на часі зміна системи роботи служб зайнятості, які сьогодні малоефективні у сприятливому працевлаштуванні безробітних та їх перетворення на кшталт рекрутингових агентств.

Треба серйозно розглянути підходи стосовно політики дешевої робочої сили, кардинально змінювати систему мотивації і праці, і заробітна плата нарешті має стати мотиватором до створення робочих місць.

Значний потенціал щодо створення робочих місць зокрема полягає у реалізації інфраструктурних проєктів, а також розвитку аграрної галузі. Крім того, важливо підтримувати вітчизняний ІТ-сектор, який здатен "стати точкою підтримки розвитку національної економіки". Запровадження моніторингу потреб ринку праці з метою оптимізації кількості навчання та підвищення якості освітніх послуг; забезпечення доступу до бази даних вакансій, оперативне оновлення бази даних та підвищення якості вакансій; посилення взаємодії та координації роботи державних та приватних служб зайнятості.

Отже, запровадження таких заходів дасть змогу покращити ситуацію зайнятості на національному ринку праці, що сприятиме покращенню як економічного, так і соціального рівня розвитку суспільства в державі загалом.

Література:

1. Алле М. Глобализация: разрушение условий занятости и экономического роста. Эмпирическая очевидность / М. Алле; [пер. с фр. И.А. Егорова]. — М.: ТЕИС, 2003. — 314 с.
2. Близнюк В. Проблеми управління ринком праці і зайнятості населення в контексті соціальної політики Європейського Союзу / В. Близнюк, В. Покришук // Україна: аспекти праці. — 2002. — № 7. — С. 3—6.
3. Буда Т.І. Регулювання зайнятості молоді: європейський досвід / Т.І. Буда // Проблеми и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. трудов. — Донецк: Дон НУ, 2009. — Т. 2. — С. 814—818.
4. Волкова О.В. Ринок праці: навч. посібник / О.В. Волкова. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 624 с.
5. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / О.А. Грішнова. — 5-те вид., оновл. — К.: Знання, 2011. — 390 с.
6. Гуць М.І. Організаційно-економічний механізм регулювання безробіття в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: 08.02.03 / М.І. Гуць; Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. — К., 2006. — 22 с.
7. Державна служба зайнятості: рівень безробіття: два показники два поняття [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dcz.gov.ua>
8. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч.-метод. посібник / За заг. ред. проф. Є.П. Качана. — Т.: ТДЕУ, 2006. — 373 с.
9. Закон України "Про зайнятість населення" № 5067-VI від 5 липня 2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
10. Зірко О.В. Регулювання структурного безробіття на ринку праці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: 08.00.07 / О.В. Зірко; Харківський національний економічний університет. — Х., 2013. — 20 с.
11. Злупко С.М. Економічна думка України: навч. посібник / С.М. Злупко. — Л.: ЛНУ імені Івана Франка, 2000. — 496 с.
12. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс; пер. с англ. проф. Н.Н. Любимова; под ред. д. э. н., проф. А.П. Куракова. — М.: Гелиос АРВ, 2002. — 352 с.
13. Кім Т.І. Безробіття в трансформаційній економіці: причини, форми, тенденції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: 08.01.01 / Т.І. Кім; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. — Х., 2003. — 20 с.
14. Мельник С.В. Шведський досвід формування та реалізації політики соціального забезпечення та страхування / С.В. Мельник // Український соціум. — 2008. — № 4 (27). — С. 114—126.

15. Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення [Електронний ресурс]: затв. Наказом Державного комітету статистики України від 19.01.2012 р. № 12. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.org>

16. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.ukrstat.gov.ua>

17. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт; пер. з англ. — К.: Port-Royal, 2001. — 612 с.

References:

1. Alle, M. (2003), Globalizacija: razrushenie uslovij zanjatosti i ekonomicheskogo rosta. Jempiricheskaja ochevidnost' [Globalization: the destruction of the conditions of employment and economic growth. The empirical obviousness], TEIS, Moscow, Russia.
2. Blyzniuk, V. (2002), "Problems of management labor market and employment in the context of the social policy of the European Union", *Ukraina: aspekty pratsi*, vol. 7, pp. 3—6.
3. Buda, T.J. (2009), "Youth employment regulation: european experience", *Problemy u perspektyvy sotrudnychestva mezhdru stranamy Yugo-Vostochnoj Evropy v ramkakh Chernomorskoho ekonomicheskoho sotrudnychestva y HUAM: sb. nach. Trudov*, vol. 2, pp. 814—818.
4. Volkova, O.V. (2007), *Rynok pratsi [Labor market]*, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Hrishnova, O.A. (2011), *Ekonomika pratsi ta sotsial'no-trudovi vidnosyny [Economics of labor and social and labor relations]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
6. Huts', M.I. (2006), "Організаційно-економічний механізм регулювання безробіття в Україні", Ph.D. Thesis, Economy, Naukovo-doslidnyj ekonomichnyj instytut Ministerstva ekonomiky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
7. State Employment Service of Ukraine (2016), "The unemployment rate, two indicators two concepts", available at: <http://dcz.gov.ua> (Accessed 20 June 2016).
8. Kachan, Ye.P. (2006), *Ekonomika pratsi ta sotsial'no-trudovi vidnosyny [Economics of labor and social and labor relations]*, TDEU, Ternopil, Ukraine.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine " On Employment of Population"*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (Accessed 20 June 2016).
10. Zirko, O.V. (2013), "Regulation of structural unemployment in the labor market", Ph.D. Thesis, Economy, Kharkivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet, Kharkiv, Ukraine.
11. Zlupko, S.M. (2000), *Ekonomichna dumka Ukrainy [Economic thought Ukraine]*, LNU imeni Ivana Franka, Lviv, Ukraine.
12. Kejns, Dzh.M. (2002), *Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg [The General Theory of Employment, Interest and Money]*, Gelios ARV, Moscow, Russia.
13. Kim, T.I. (2003), "Unemployment in transformational economy: causes, forms, trends", Ph.D. Thesis, Economy, Kharkivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv, Ukraine.
14. Mel'nyk, S.V. (2008), "The Swedish experience of developing and implementing policy of social security and insurance", *Ukrains'kyj sotsium*, vol. 4 (27), pp. 114—126.
15. State Statistics Service of Ukraine (2012), "Methodological provisions for classification and analysis of economic activity of population", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 June 2016).
16. State Statistics Service of Ukraine (2016), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 June 2016).
17. Smit, A. (2001), *Dobrobut natsij. Doslidzhennia pro pryrodu ta prychny dobrobutu natsij [The welfare of Nations. The study of the nature and causes of the welfare of nations]*, Port-Royal, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.07.2016 р.